

The analysis of psychological and pedagogical literature shows that amalgamation of the notions «success of education» and «academic progress» takes place. However, such notions are not equal at all. The notion of success of education is more informative.

The education will be successful if it lets to achieve the norms which are determined by the goals and objectives of education, to achieve definite and specified result. And if the result is achieved the most rationale method with the minimum time outlay and resources.

Key words: *motivation, poor academic performance, self-consciousness, self-conception, learning activities, success, success in learning, academic performance.*

УДК 371.266:372.461-053.4

О. В. Ласточкіна

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ЗМІСТУ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті подано теоретичне узагальнення сучасних наукових досліджень щодо мовленнєвої підготовки дітей дошкільного віку. Представлено різні варіанти трактування поняття «мовленнєва підготовка» та її структурування на загальномовленнєву та спеціальну мовну. Автором охарактеризовано структуру та зміст сучасної мовленнєвої освіти дітей дошкільного віку, що описані в комплексних програмах розвитку, навчання й виховання («Малюк», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки») та в Державній базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку («Я у світі»).

Ключові слова: *мовленнєва підготовка, мовна підготовка, комплексні програми розвитку, навчання, виховання.*

Постановка проблеми. Ефективність підготовки дітей до школи є однією з актуальних психолого-педагогічних проблем, оскільки, за даними наукових досліджень, потрібного рівня готовності до шкільного навчання досягають менше 50% дітей старшого дошкільного віку. Якість і зміст підготовки формують рівень готовності до навчання, що визначається системою вимог до дошкільника в початковій школі. Характер цих вимог зумовлений особливостями нової соціально-психологічної позиції школяра, новими завданнями й обов'язками, до виконання яких він повинен бути підготовлений. Як показує практика, недостатня готовність дитини до школи є одним із головних чинників шкільної дезадаптації учнів.

Аналіз актуальних досліджень. Підготовка дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі в загальнопедагогічному аспекті на сучасному етапі досліджувалася такими вченими, як Л. Артемова, З. Борисова, Р. Буре, Е. Вільчковський, І. Дьоміна, Р. Жуковська, Т. Тарунтаєва, О. Усова та інші.

Сучасні дослідження означеної проблеми всебічно й активно висвітлюється у вітчизняних і зарубіжних психолого-педагогічних джерелах у різних напрямках. Зокрема, дослідження мовленнєвої підготовки дітей дошкільного віку з нормальним мовленнєвим розвитком і затриманим мовленнєвим розвитком висвітлено в працях А. Богуш, М. Вашуленко, Л. Калмикової, К. Крутій, О. Кононко, Н. Кирсти, Н. Луцан, Н. Маковецької, Н. Малиновської, Н. Пахомової, Л. Пироженко, Т. Постоян, К. Прищепи, О. Проскури, Н. Уткіної, І. Непомнящої, Г. Чулкової, Н. Шиліної та ін.

Так, Н. Малиновська вивчала педагогічну спадщину С. Русової та експериментально довела перевагу її методичних рекомендацій щодо переказу художніх текстів старшими дошкільниками; науковцем було виявлено вагомі закономірності розвитку зв'язного мовлення дітей [3].

Н. Луцан досліджувала методику розвитку діалогічного мовлення та збагачення словника дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор. Автором було з'ясовано, що темпи збагачення дітей лексикою з текстів українських народних ігор та її кількісна характеристика залежать від рівня розуміння дітьми змісту слів і використання засвоєної лексики в інших напрямках діяльності; мовленнєва активність дітей у іграх діалогічної структури знаходиться в прямій залежності від знання й розуміння дітьми слів тексту гри, наявності емоційних стимулів діалогізування в процесі гри; темпи засвоєння навичок діалогізування залежать від послідовного введення ігор за принципом поступового збільшення комунікативного навантаження гри [9].

Дослідження Н. Кирсти щодо використання поетичної спадщини Марійки Підгірянки в лексичній роботі з дітьми старшого дошкільного віку засвідчило, що в основу збагачення словника дітей засобами поетичних творів покладено безпосередній чуттєвий досвід дитини. За автором, ефективність засвоєння поетичної мови творів залежить від рівня розуміння дітьми лексичного значення слів і образних виразів, що становлять їх канву; темпи засвоєння лексики й образних виразів зумовлюються рівнем розвитку в дітей поетичного слуху, індивідуальних особливостей мовленнєвого розвитку; міцність засвоєння лексичного матеріалу старшими дошкільниками залежить від рівня активності дітей у процесі його використання в різних напрямках діяльності й повсякденному спілкуванні [5].

Дослідження процесу навчання дітей старшого дошкільного віку зв'язного мовлення під час продуктивно-творчої діяльності втілено Т. Постоян. Авторка розробила комплексну методику розвитку зв'язного

мовлення дітей у продуктивно-творчій, художньо-мовленнєвій, мовленнєвій та ігровій діяльності [2].

Вивчення діалогічного мовлення дошкільників Г. Чулковою презентує існування певного рівня діалогічного мовлення в кожному періоді дошкільного дитинства. Автором було розглянуто послідовність формування навичок діалогічного мовлення та обґрунтовано засвоєння навичок у кожному віковому періоді дошкільного виховання, а також визначено оптимальні умови формування діалогічного мовлення – поетапне навчання дітей діалогу, створення ігрових мовленнєвих ситуацій, ознайомлення дітей зі структурними компонентами діалогу [2].

Предметом дослідження Н. Шиліної було формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Отримані результати засвідчили, що ефективними педагогічними умовами формування мовленнєвої готовності дітей є: комунікативно-мовленнєва спрямованість навчання; належність мови до різних напрямів діяльності (навчально-пізнавальної, навчально-мовленнєвої, художньо-мовленнєвої, театральної-ігрової, комунікативної); комплексний підхід до розвитку мовлення й навчання мови; адекватна мотивація комунікативно-мовленнєвої діяльності; залучення батьків до спільної роботи з активізації комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей (для експериментальних груп дітей, які не відвідували дошкільні навчальні заклади) [12].

Мета статті. Представити теоретичне узагальнення сучасних наукових досліджень щодо мовленнєвої підготовки дітей дошкільного віку, щодо трактування поняття «мовленнєва підготовка»; схарактеризувати структуру та зміст сучасної мовленнєвої освіти дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток мовлення у дошкільному віці А. Богуш, Л. Калмикова, К. Крутій та інші науковці лінгвістичного напрямку вважають засобом формування *мовленнєвої компетентності, як різновиду комунікативної компетентності, що означає здатність особи практично використовувати знання про мову в процесі спілкування – з певною усвідомленою метою, у визначених мовленнєвих ситуаціях.*

За теоретичними узагальненнями А. Богуш «мовленнєва підготовка» передбачає оволодіння практичними навичками мовленнєвої комунікації, вдосконалення комунікативних форм і функцій мовленнєвої діяльності, формування її усвідомлення [2].

Л. Калмикова розглядає «мовленнєву підготовку» як систему, що містить дві складові: загальномовленнєву та спеціальну підготовку. *Загальномовленнєва підготовка* забезпечує розвиток навичок усного

мовлення, комунікативних навичок, розвиток сприймання й розуміння мовлення, засвоєння мовленнєвого досвіду й чуття (при вступі до школи дитина має володіти рідною мовою, засвоїти її літературні норми, культуру усного мовлення й спілкування); *спеціальна підготовка* передбачає пропедевтику вивчення мови, – первісне усвідомлення знакової системи мови, формування основ мовних і мовленнєвих умінь у галузі читання й письма, аналіз мовленнєвих явищ, розвиток свідомого мовлення. *Спеціальну підготовку* науковець розділяє на: *мовну* (когнітивно-рефлекторна) та *мовленнєву* (комунікативно-рефлекторна) підготовку, яка передбачає пропедевтику вивчення мови – первісну рефлексію на мовному матеріалі. Спеціальна мовна підготовка проводиться тільки на п'ятому році життя дитини; починається вона з повідомлення дітям початкових знань про мову, а закінчується елементарними вміннями читання й письма, аналізу мовних одиниць і контролюється за допомогою свідомості [11].

За К. Крутій, «*мовленнєва підготовка дітей до школи*» – комплексне застосування дитиною мовних і немовних засобів із метою використання одиниць мови для мислення, спілкування й усвідомлення власної особистості в процесі життєдіяльності. У дошкільній педагогіці це поняття визначено, як складова підготовки дитини до школи, – організований, цілеспрямований процес оволодіння мовою як засобом спілкування в умовах навчання й виховання. Дитина – *суб'єкт мовленнєвої діяльності*, який оволодіває новими знаннями, вміннями й навичками з допомогою дорослих або самостійно. Структура мовленнєвої підготовки до школи включає *загальну та спеціальну мовленнєву підготовку* й охоплює всі сфери життєдіяльності дитини. Автором визначено чотири провідні напрями мовної освіти дошкільників, зокрема:

1. *Лінгвістичний* (знання з фонетики, лексики, граматики та синтаксису української мови);
2. *Мовленнєво-діяльнісний* (активна участь дитини у процесі опанування мовою та мовленням);
3. *Комунікативний* (визначення мети навчання дошкільників, як формування комунікативних умінь і навичок з урахуванням мовленнєвих можливостей кожної дитини);
4. *Національно-культурологічний* (засвоєння дітьми національного й зарубіжного культурного досвіду) [8].

У процесі загальної мовленнєвої підготовки дитина емпіричним шляхом засвоює матерію мови, її знакову систему, запам'ятовує традиційні

поєднання мовних засобів, їх виразні відтінки, розуміння яких є інтуїтивним або несвідомим. «Саме оволодіння граматичними значеннями (на рівні інтуїції, несвідомо) робить людину істотою мислячою» [8]. Адже інтуїтивне розуміння дитиною мовних значень (суті інформації, як повідомлення про дійсність, про оточуючий матеріальний світ) на рівні співвіднесення значущих мовних одиниць із предметами та явищами, із зв'язками та відношеннями, що існують між ними є основою сприймання та розуміння мови, яку чує або читає дитина-дошкільник.

Спеціальна мовна (когнітивна) і мовленнєва (рефлексивна) підготовка дітей до школи, як зазначає Л. Калмикова, є, по-перше, необхідним компонентом розвитку мовленнєвої компетенції дитини, своєчасним моментом введення дитини в мовну дійсність, по-друге, найважливішою умовою для розвитку основ довільності, усвідомленості мови, що є передумовою становлення навчальної діяльності – головного новоутворення першокласника, фундаментом для переходу від спонтанного неусвідомленого мовлення до контрольованої мовленнєвої поведінки – основи інтелектуального розвитку й успішного оволодіння всіма шкільними предметами [11].

Мовна (когнітивна) підготовка передбачає обов'язкову участь у мовленнєвій діяльності пізнавальних процесів дітей, таких як логічне мислення, творча уява; розумових операцій – аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації, класифікації, абстрагування, суворе дотримання логіки процесу навчання в процесі сприйняття, осмислення, усвідомлення, розуміння, тобто засвоєння мовних знань і застосування їх у мовній діяльності при продукуванні мови. Зміст мовної (когнітивної) підготовки орієнтовано на засвоєння дітьми інформації про мову, на її осмислення та збереження в пам'яті, на перетворення отриманої інформації в «мовознавчі» знання з подальшим свідомим використанням їх у практиці усного й писемного мовлення (*оволодіння мовним умінням*). Якщо в процесі загальної підготовки мова засвоюється дітьми або шляхом наслідування, або «методом спроб і помилок», що припускають пошукову діяльність самої дитини, в ході якої відбувається своєрідне «підлаштування» до умов діяльності та її мети (формується навичка), то в процесі мовної (когнітивної) підготовки мова підлягає усвідомленому засвоєнню, яке може розглядатися як акт свідомої діяльності або дії та підлягати подальшій автоматизації з включенням у більш складну мовну дію (мовленнєве вміння) [11].

Сьогодні зміст дошкільної освіти в межах Базового компонента (1998 р.) реалізується через освітні програми й навчально-методичне забезпечення. Під час організації освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах України використовуються програми декількох типів, зокрема:

– *Комплексні програми розвитку, навчання й виховання* – охоплюють всі основні напрями розвитку дитини – фізичний, психічний, соціальний, духовний («Дитина в дошкільні роки», 2004 р., «Дитина», 2003 р., «Малятко», 2001 р.);

– *Державна базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»*, 2008 р.

Базовий компонент дошкільної освіти є узагальнюючою концептуальною основою навчання й виховання дітей дошкільного віку. У Базовому компоненті основним показником, що визначає рівень підготовки дитини до школи є *життєва й соціальна компетентності*; поняття «підготовка до школи» при цьому не вживається. *Життєва компетентність* – це широке поняття, що узагальнює усі види компетентності в різних сферах діяльності дитини, зокрема в ігровій, навчальній, трудовій, комунікативній і побутовій; вона є складним утворенням і включає загальні знання, вміння, навички, життєвий досвід [8].

Особливість програми «Малятко», що створена Науково-дослідним інститутом педагогіки України, є розширення кола уявлень про культурні традиції українського народу (мистецькі, трудові, мовні, родинно-побутові, обрядові та ін.). Програма «Малятко» складається з низки розділів: «Психологічні характеристики дітей», «Виховуємо здорову дитину», «Гра», «Дитина і навколишній світ», «Рідна природа» та «Мовленнєве спілкування». Розділ «Мовленнєве спілкування», відповідно до кожної вікової групи, включає такі підрозділи, як: у світі слів; у світі звуків, дитяча граматики; наші співрозмовники (у свою чергу, він поділяється на підрозділи: спілкування з дорослими; спілкування з однолітками; етичні засади спілкування; маленькі оповідачі та підготовка руки до письма для старших дошкільників і робота з книжкою для підготовчої до школи групи) [10].

Програма «Дитина» відрізняється від програми «Малятко» своєю структурою: зміст розділів програми розкрито в межах кожної вікової групи. Програма «Дитина» містить аналогічні розділи, що й програма «Малятко» окрім додаткового – «Діти з підвищеною пізнавальною активністю» [4].

Із затвердженням у 1998 р. документу «Базовий компонент дошкільної освіти» розпочато етап модернізації змісту національної

дошкільної освіти. Базовий компонент дошкільної освіти визнано державним стандартом, «що містить норми й положення, які визначають державні вимоги до рівня розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті» [6].

Специфічною та основною відмінністю Базового компоненту від вище розглянутих програм є змістовий поділ програми на чотири основні сфери життєдіяльності: «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам», що забезпечує велику питому вагу виховних аспектів і підкреслює специфіку дошкільного віку. Зміст кожної сфери містить у собі два блоки: світосприймання – це знання й уявлення, якими володіє дитина, і власне діяльність – уміння дитини користуватися набутим досвідом у повсякденному житті, тобто її вміння і навички.

Сфера «*Природа*» розкриває освітні питання, аналогічні до тих, що їх містять програми «*Малятко*» та «*Дитина*».

Сфера «*Культура*» поділена на змістові лінії: «Предметний світ», «Світ гри» та «Світ мистецтва», що акцентує увагу на змісті та структурі практичної, ігрової та мистецької активності як важливих складових особистісної культури дитини.

Змістовим наповненням сфери «*Люди*» є змістові лінії – «Сім'я. Родина», «Інші люди», «Людство», у яких вміщено аналогічний матеріал до розділів «Ознайомлення з навколишнім» і «Мовленнєве спілкування» (програма «*Малятко*») та «Мова рідна, слово рідне» (програма «*Дитина*»).

Сфера «*Я сам*» вирізняється від інших сфер практичною новизною та відповідністю основному завданню дошкільної освіти («збереження й зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дитини»). Вона поділена на змістові лінії: «Фізичне Я», «Психічне Я» та «Соціальне Я». Змістова лінія «Фізичне Я» відповідає розділам «Виховуємо здорову дитину» (програма «*Малятко*») та «Зростаємо дужими» (програма «*Дитина*»). Змістова лінія «Психічне Я» розкриває розвиток свідомості (пізнавальна активність, емоції та почуття, довільна поведінка) та самосвідомості (освоєння простору «Я», власне ім'я, прізвище, по батькові, самооцінка тощо). Третя змістова лінія сфери «Я сам» має назву «Соціальне Я» і містить відомості про адаптацію до нових умов життя, соціалізацію, комунікативні здібності та позицію в спілкуванні з іншими людьми [6].

Функціонування національної дошкільної освіти визначено Законом України «Про дошкільну освіту», в якому зазначено, що дошкільна освіта у межах Базового компонента здійснюється за Державною базовою програмою. На сьогоднішньому етапі розвитку дошкільної освіти такою

програмою є Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (наказ МОНУ № 41 від 29.01.2009 р. [1].

Державна базова Програма «Я у світі» є першою в Україні програмою розвитку. Вона реалізує ідею дитиноцентризму, орієнтує педагога на визнання пріоритету розвитку дошкільника як особистості, зокрема його соціально-моральної складової як основної. Матеріали Програми ґрунтуються на принципі природовідповідності, який має стати одним з основних у організації дитячої життєдіяльності.

Провідною ідеєю Програми є ампліфікація, тобто оптимальне використання дорослими можливостей кожного віку для повноцінного розвитку дитини. Вона зміщує акценти з проблеми підготовки до майбутнього шкільного життя на проблему забезпечення змістовного сьогодення. Програма проголошує важливість реалізації педагогом індивідуального підходу до розвитку, виховання й навчання дошкільника. Програма налаштовує педагога на відкриття дитині великого світу в єдності та розмаїтті його чотирьох окремих світів – ПРИРОДИ, КУЛЬТУРИ, ЛЮДЕЙ, ВЛАСНОГО «Я». Вона спрямована на формування в дошкільника цілісної картини світу – уявлення про середовище навколишнє та внутрішнє, про душевне життя [1].

За одиницю структурування матеріалів Програми взято психологічний вік як інтегровану характеристику специфічних для кожного етапу стосунків дитини з дорослими, ієрархії видів діяльності, новоутворень свідомості й особистості.

У Програмі виділено сім ліній розвитку дошкільника: фізичний, соціально-моральний, емоційно-ціннісний, пізнавальний, мовленнєвий, художньо-естетичний, креативний. Більшість із них традиційні, проте дві лінії розвитку (емоційно-ціннісний і креативний розвиток) означено вперше. Лінії розвитку реалізуються через відповідні форми активності дитини (наприклад, мовленнєвий розвиток – через мовленнєву активність).

Змістовим наповненням мовленнєвої лінії розвитку Базової програми «Я у світі» є: вправління в постановці запитань, порівнянні, розповіданні, спонукання до мовленнєвого спілкування, ведення усного щоденника; проведення оглядової екскурсії, дидактична гра, перехід казки в розповідь, складання казки, визначення в художньому творі добра та зла, серіація картинок за настроєм тощо [7].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Теоретичне узагальнення сучасних наукових досліджень щодо мовленнєвої підготовки вказує на детальне вивчення різних сторін

мовленнєвого розвитку старших дошкільників, на авторське трактування поняття «мовленнєва підготовка» та її структурування на загальномовленнєву та спеціальну мовну; *мовленнєва підготовка, зокрема, розглядається як інтегрований результат загальномовленнєвої та спеціальної мовної підготовки, що передбачає оволодіння практичними мовленнєвими навичками, вдосконалення комунікативних форм і функцій мовлення, формування його усвідомлення; вона охоплює весь період перебування дітей у дошкільному навчальному закладі й визначається програмами з розвитку мовлення та навчання дітей рідної мови.* Тобто, мовленнєва підготовка – це змістовий аспект навчання рідної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / МОНУ, АПНУ / [наук. кер. і упоряд. О.Л. Кононко]. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика / А. Богуш. – Запоріжжя : Просвіта, 2008. – 230 с.
3. Богуш А. М. Лінгводидактична спадщина Софії Русової в сучасному дошкільному закладі : монографія // А. М. Богуш, Н. В. Малиновська. – Одеса : ПНЦ АПН України. – СВД М. П. Черкасов, 2006. – 134 с.
4. Дитина : програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / Е. В. Белкіна, Н. М. Бібік, М. С. Вашуленко та ін. ; Київ. міжрегіон. ін-т удоскон. вчителів ім. Б. Грінченка. – Київ : Освіта, 1993. – 271 с.
5. Кирста Н. Р. Методика використання поетичної спадщини Марійки Підгірянки в лексичній роботі з дітьми старшого шкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. Р. Кирста. – ПДПУ ім. К.Д.Ушинського. – Одеса, 1997. – 189 с.
6. Кононко О. Базовий компонент дошкільної освіти: концептуальні засади, зміст і перспективи впровадження у практику / О. Кононко // «Педагогічна газета». – 2000. – № 7. – С. 4–5.
7. Кононко О. Про базову програму розвитку дошкільника «Я у Світі» / О. Кононко // «Дошкільне виховання». – 2008. – № 1. – С. 3–7.
8. Крутій К. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / К. Крутій. – Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2005. – 208 с.
9. Луцан Н. І. Теорія і практика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності : дис ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Н. І. Луцан. – Одеса, 2006. – 473 с.
10. Малятко : програма виховання дітей дошкільного віку / З. П. Плохій, С. Є. Кулачківська, С. О. Ладивір та ін. ; наук. кер. З. П. Плохій ; АПН України. – Київ : Педагогічна думка, 1999. – 286 с.
11. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку : навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / упор. Л. О. Калмикова, Н. В. Харченко, С. Д. Дем'яненко, Л. А. Порядченко. – К. : Вид-во «ПП Медведєв», 2007. – 300 с.
12. Шиліна Н. Є. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі : дис ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. Є. Шиліна. – ПДПУ ім. К.Д.Ушинського. – Одеса, 2003. – 321 с.

РЕЗЮМЕ

Ласточкина Е. В. Исследование состояния и содержания организации речевой подготовки детей старшего дошкольного возраста.

В статье представлено теоретическое обобщение современных научных исследований по речевой подготовке детей дошкольного возраста, а также рассмотрены различные варианты понятия «речевая подготовка» и ее разделение на общеречевую и специальную языковую. Автором охарактеризованы структура и содержание современного речевого образования детей дошкольного возраста, которые представлены в комплексных программах развития, обучения и воспитания («Малыш», «Ребенок», «Ребенок в дошкольные годы») и в Государственной базовой программе развития ребенка дошкольного возраста («Я в мире»).

Ключевые слова: речевая подготовка, языковая подготовка, комплексные программы развития, обучения, воспитания.

SUMMARY

Lastochkina E. The research of the condition and the contents of organization of speech preparation of senior pre-school children.

The article presents a theoretical generalization of modern researches of leading scholars concerning the linguistic preparation of pre-school children with normal speech development and retarded speech development. The interpretation of the term «speech training» and various options for its structure are submitted.

Actually «speech training» is interpreted as a complex application by the child the lingual and nonlinguistic means with a purpose of use the units of the language for thinking, communication and awareness of self in the life; «speech training» is a part of the total preparation the child for school, so – is an organized, purposeful process of language acquirement as a mean of communication in terms of training and education. In general, the «speech training» is interpreted as semantic aspect of learning the native language.

«Speech training» is structured by researchers to general speech (the development of oral skills, communicative skills, development of perception and understanding the speech, mastering the speech experience and sense (to be accepted to school a child should speak mother tongue, master its literary norms, culture of speech and communication) and special (propaedeutics of learning the language – primary awareness of the sign system of the language, forming the foundations of speech and language skills in reading and writing, analysis of speech events, the development of conscious speech); special training is divided into linguistic (cognitive-reflex) and speech (communicative reflex) training.

The author describes the structure and content of modern speech education of the children under school age, which within the Basic components (1998) are implemented through educational integrated programs of development, training and education («Baby», «A Child», «A child under school age»), the State basic program of pre-school child («Me and the world») and educational software.

There is specific difference of The Basic component from integrated programs. It is notional division into four major scopes of life («Nature», «Culture», «People», «Me»), that ensures the importance of educational aspects and emphasizes the specificity of pre-school age. The State Basic Program «I am in the world» (2008) is the first developing program in Ukraine; it is focused on the teacher's recognition of the priority of preschool development as a person. The program consists of physical, socially moral, emotionally evaluative, cognitive,

linguistic, artistically aesthetic and creative aspects of development. The semantic filling of the speech aspect of the Basic program are: practicing the question forming, comparison, storytelling, motivation to communication, keeping a diary; organizing the excursion, didactic game, changing the tale into a story, writing the tales, determining the good and the evil in a story, laying out the pictures due to the mood and so on.

Key words: *speech training, language training, comprehensive development programs, training and education.*

УДК 373.5.091.26:91

С. О. Науменко

Інститут педагогіки НАПН України

ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ТА СТАРШОЇ ШКОЛИ (РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ ВЧИТЕЛІВ)

У статті висвітлено кількісно-якісні результати констатувального експерименту з проблеми технологій оцінювання географічної компетентності учнів основної та старшої школи, зокрема результати анкетування вчителів. У ході дослідження виявлено складові географічної компетентності учнів та технології їх оцінювання; з'ясовано в якому класі й коли саме протягом навчального року доцільно розпочинати оцінювання географічної компетентності учнів; з'ясовано із скількох завдань має складатися тест для оцінювання географічної компетентності учнів і його кількісно-якісний склад.

Ключові слова: *географічна компетентність учнів, складові географічної компетентності учнів, технології оцінювання, тестові технології, тест, портфоліо.*

Постановка проблеми. Нині в Україні проблема підвищення якості освіти є однією з найбільш актуальніших. Її розв'язання пов'язане з модернізацією змісту освіти, оптимізацією способів і технологій організації освітнього процесу, переосмисленням мети й результатів освіти.

Мета й результати сучасної освіти пов'язуються з компетентнісним підходом, спрямованим на формування в учнів ключових, загальнопредметних і предметних компетентностей; на здобуття в них знань, умінь, досвіду, виховання цінностей, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Компетентнісний підхід до формування змісту та організації навчального процесу покладено в основу створення Державного стандарту початкової загальної освіти, Державного стандарту повної загальної середньої освіти, навчальних програм, Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти, що поступово набирають чинності з 01 вересня 2012 р. Проте на сучасному етапі питання впровадження технологій оцінювання рівнів компетентностей учнів розроблено недостатньо. З 2012 р. лабораторія